

SUVREMENI VJEROUČITELJI U SVJETLU ŽIVOTA I MISLI MARKA MARULIĆA

Mladen Parlov

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu
mladenparlov@gmail.com

UDK: 27-752-051:821.163.42.09 Marulić, M.(092)
Izvorni znanstveni rad
Rad zaprimljen: 8. srpnja 2024.

SAŽETAK

Marko Marulić Splitski (1450. – 1524.), hrvatski pjesnik i europski humanist, umro je na glasu svetosti, a glas svetosti pratio ga je i tijekom zadnjih desetljeća njegova života. Svoj je život posvetio obrani i širenju vjere, smatrajući da je jedino ona sposobna pokazati put i doista dovesti u život vječni. Nije pretjerano reći da je Marulić bio svojevrsni vjeroučitelj u svoje vrijeme: bio je učitelj, odgojitelj i svjedok vjere. Dakle bio je upravo ono što su pozvani biti i suvremeni vjeroučitelji. Autor pokušava iščitati lik i zadaće suvremenih vjeroučitelja u svjetlu života i nauka Marka Marulića, učitelja, odgojitelja i svjedoka vjere te smatra kako bi vjeroučitelji na tragu Marulića ponajprije trebali raditi na vlastitom posvećenju trajno rastući u svetosti. Uz brigu o vlastitom posvećenju vjeroučitelji bi, smatra autor, trebali također skrbiti za kulturno-duhovnu baštinu svoga naroda i svoje vjere. Dakako da im i u tome uzorom može i treba biti Marulić. Na kraju autor smatra, pozivajući se na Marulićev nauk, da je u svemu najvažnija vjera, to jest da se vjeroučitelji uvijek trebaju brinuti za vlastitu vjeru koju valja živjeti u krilu Crkve, usprkos ograničenjima i nedostacima, te uz trajnu pratnju i blizinu Blažene Djevice Marije.

Ključne riječi: Marko Marulić, posvećenje, svetost, Crkva, vjera, baština

UVOD

Vjeroučitelji su dionici poslanja koje je Gospodin Isus povjerio svojoj Crkvi. Budući da je njihova služba Crkvi i društvu neprocjenjivo važna, to je moralo imati odjeka kako u crkvenim dokumentima tako i u promišljanjima teologa. Ako bi se na temelju dokumenata poslanje vjerou-

čitelja htjelo svesti na nekoliko riječi, moglo bi se reći da je vjeroučitelj pozvan i poslan biti *učitelj, odgojitelj i svjedok*. Ako navedene značajke promotrimo u svjetlu života i misli Marka Marulića, čije se 500. obljetnice smrti spominjemo ove 2024. godine, uočiti ćemo izvrsno suglasje između onoga što je Marulić živio i naučavao te poslanja suvremenih vjeroučitelja. A to i ne treba čuditi jer je Marulić bio svojevrsni vjeroučitelj ne samo svojim suvremenicima nego i daljnjim naraštajima kršćana diljem Europe pa i cijeloga svijeta. Pokušavajući iščitati lik i poslanje današnjih vjeroučitelja u svjetlu Marulićeva života i nauka, to jest pitajući se kakvu bi poruku Marulić uputio današnjim vjeroučiteljima, mislim da bi se ona krila u nekoliko savjeta koje bi im uputio: briga o vlastitom posvećenju; nikada ne stati, nego rasti na putu svetosti, i to nasljedujući Isusa Krista; biti istinski vjernik, što je isto značeno s ljubavlju prema Crkvi, a što nužno uključuje i poštovanje i ljubav prema Blaženoj Djevici Mariji; biti čuvari baštine.

1. BRIGA O VLASTITOM POSVEĆENJU

Frane Božičević, Marulićev suvremenik i prijatelj, u životopisu koji je napisao kratko poslije prijateljeve smrti, piše da Marul „od ranog djetinjstva do duboke starosti ništa nije učinio što ne bi bilo vrijedno pohvale, ništa rekao što ne bi bilo vrijedno divljenja, ništa napisao što ne bi bilo vrijedno spomena (...) tako je bio čedan, tako neobično uljudan, tako prema svima otvoren da su ga s pravom svi nazivali uzorom života, ogledalom kreposti, mjerilom poštenja (...) Oko četrdeset se godina danju i noću predano bavio čitanjem svetih svezaka i pisanjem vlastitih djela, a uz to se u najstrožoj pokori trapio bdijenjem, postom, kostrijeti, molitvom, vrlo tegobnim bičevanjem. U hramu je neprestance bio nazočan službi Božjoj, prvi pri ulasku, posljednji pri izlasku; službu Božju nije propuštao (...) Bio je milosrdan, čovjekoljubiv, izobilno obdaren svakovrsnim pohvalnim vrlinama (...)”¹ To svjedočanstvo o Marulićevu svetu životu potkrijepljeno je i od mnogih drugih Marulićevih suvremenika.

Povijesni izvori i svjedočanstva koja su do nas stigla vode nas k zaključku da je Marulić živio i umro na glasu svetosti. No život mu,

¹ Frane Božičević, *Život Marka Marulića Splitsanina* (priredio i preveo Bratislav Lučin), Književni krug – Marulianum, Split, 2007., 33.

uostalom kao ni u drugih ljudi, nije tekao pravocrtno; bio je to život pun uspona i padova, lomova i teških iskušenja. Podsjetimo se da Marulić (1450. – 1524.) živi u vrlo nepovoljnim povijesnim okolnostima, danas bismo rekli „u krizno vrijeme”. No nije li svako vrijeme krizno, nepovoljno i povoljno, kako se uzme? Ipak, ako s vremenske distance od pola tisućljeća, sa sviješću i znanjem o proteklom vremenu i vremenskim razdobljima pogledamo na vrijeme u kojem je živio Marulić, lako ćemo zaključiti da je riječ o jednom od najtežobnijih razdoblja u povijesti kršćanstva i Katoličke Crkve. Posebno su teška i mračna bila prva tri desetljeća 16. stoljeća, dakle vrijeme u kojem je živio i djelovao odrasli i zreli Marulić. Moralno propadanje u društvu nije zahvatilo samo više slojeve društva, nego sve, uključujući i crkvene osobe koje Marulić, razočaran njihovim nemoralnim življenjem, nije poštedio oštrih kritika. Iz dostupnih dokumenata koji govore o njegovu životu i djelovanju (njegova *Oporuka* i *Pisma* te Božičevićev *Životopis*), nema sumnje da se u životu Marka Marulića dogodio obrat, zaokret, i to poprilično radikalno. Je li uzrok životnog zaokreta bila prerana smrt brat Šimuna, kako daju naslutiti Božičević i još pokoji Marulićev suvremenik, ili je odluka o potrebi zaokreta polako i dugo u njemu sazrijevala, vjerojatno sa sigurnošću ne ćemo nikada doznati. Kao i u slučaju drugih obraćenika, vjerski ga je žar nagnao da se potpuno posveti Gospodinu, zapravo životu vjere te stoga ulazi u jedan od splitskih redovničkih samostana.² Razočaran onodobnim redovnicima i redovničkim životom, Marulić napušta samostan te odlučuje potpuno se posvetiti Gospodinu živeći u svijetu, služeći Bogu kao posvećeni vjernik laik, zapravo kao vjeroučitelj. Dakako da Marulić nije predavao vjeronauk u školi, jer onda nije ni bilo škole kakvu poznajemo danas (osim katedralne škole u kojoj su se svećenički kandidati pripremali za svećeništvo). No da je i bilo, Maruliću bi, zacijelo, bilo premalo poučavati i odgajati u vjeri samo dio djece i mladih. Njegovo je poslanje vjerskoga odgojitelja bilo puno šire: želio je odgajati i stare i mlade, i učene i manje učene, i klerike i laike; jednom riječju, Marul je htio biti vjeroučitelj svima. I to je doista postao, i to ne samo svojim sugrađanima ili suvremenicima nego i nekolicini sljedećih

² O svome ulasku u jedan od splitskih redovničkih samostana Marulić progovara u poemi *Dobri nauci*, stihovi 137-148. Usp. Marko Marulić, *Pisni razlike*, Književni krug, Split, 1993., 82.

naraštaja diljem Europe koji su se odgajali i nadahnjivali čitajući njegove knjige. Svojim je djelima Marulić postao jedan od odgojitelja Europe te jedan od većih protagonista predtridentske katoličke obnove.³

Svoje poslanje vjerskog odgojitelja i obnovitelja Marulić je vršio zdušno, i ne samo svojim spisima. Kako doznajemo od njegovih suvremenika, nije se ustručavao sići na gradske trgove te javno koriti mane i nemoralan život svojih sugrađana, posebno mladeži. Zasigurno ga splitska mladež nije poštjedjela ismijavanja i šala na njegov račun, no to ga nije pokolebalo ili umorilo u opominjanju i prokazivanju grješna života te u preporučivanju ispravnoga kršćanskog življenja.

Što je drugima preporučivao, nastojao je i sam živjeti. A život mu nije bio lagan, premda je potjecao iz imućne obitelji. Bio je najstariji od osmero djece, a imao je petero braće i dvije sestre. Rano se morao uključiti u obiteljske poslove, koje je poslije smrti oca Nikole preuzela majka Dobrica, zajedno sa sinovima. Već je spomenuta smrt brata mu Šimuna, a prije njega, još kao djevojčica, umrla mu je sestra Andrijana. Kuga koja je izbila u Splitu 1501. godine odnijela mu je dva brata, Ivana i Petra. Sedam pisama, koja je tijekom 1501. godine pisao prijatelju Jerolimu Cipiku u Veneciju, otkrivaju Marulićevo nutarnje stanje, a ono je upravo svetačko podlaganje volji Božjoj. Kao primjer, evo samo kratak navod iz jednog pisma: „Izgubio sam dva brata u jednom mjesecu, a sada sam pred gubitkom majke, ako je Isus Krist čudesno ne izliječi. (...) Nada je moja jedino u Bogu i on će me, oslobađajući me, po svojoj ljubavi i milosrđu, od tolikih nevolja, privesti u luku duhovnog mira. A ja ću, oslobođen od svjetovnih briga, ostatak moga života utrošiti za stvari koje će biti na hvalu Višnjega, za zdravlje bližnjih i čišćenje od mojih grijehova, zbog koji su me, kako mislim da trebam ispovjediti, gorespomenute neprilike zasluženo zadesile.”⁴

³ O Maruliću odgojitelju i didaktičaru vidi: Drago Šimundža, *Marko Marulić – pjesnik i didaktičar*, Književni krug – Marulianum, Split, 2017. Wilhelm Eysengrein (1543. – 1584.), njemački pravnik, povjesničar i teolog, piše o Maruliću da je „muž učen u Svetom pismu i iznad svega obrazovan, sjajnog uma i vrsne rječitosti, vrlo revan širitelj vjere, prvak među filozofima svoga vremena...”. W. Eysengrein, *Catalogus testium veritatis*, Dillingen, 1582., fol. 197.

⁴ Marko Marulić, Sedam pisama, III., *Colloquia Maruliana* 1 (1992.), 41. U drugom je pismu Marulićevo podlaganje volji Božjoj još izraženije. Nakon što je spomenuo preminuće brata Petra, koji je umro poslije Ivana, Marulić piše: „Tako se

Mislim da bi poruka o brizi za vlastito posvećenje bila prva poruka koju bi Marulić uputio današnjim vjeroučiteljima. Kakve god bile društveno-kulturne i povijesne okolnosti, kakvo god bilo obiteljsko okruženje, uvijek je moguće, u svakom času i u svakoj okolnosti, pristupiti vjernički, s potpunim pouzdanjem u Gospodina Boga. Drugim riječima, svaku je životnu okolnost moguće iskoristiti u prilog daljnjega vlastitog posvećenja.

2. RASTI NA PUTU SVETOSTI

U duhovnom životu nije važno samo dobro započeti nego i nastaviti, važno je rasti na putu posvećenja i svetosti. Maruliću je jasno da se svet život na koji Bog poziva svakoga čovjeka sastoji u krjeposnu življenju, to jest u izbjegavanju poroka i grijeha, s jedne strane, te u krjeposnim djelima, s druge. I to je bitno obilježje njegovih glavnih djela, *Evandelistara* i *Institucije*. S jedne strane, iz poglavlja u poglavlje u *Evandelistaru* izlaže ljepotu, potrebu i nužnost pojedinih krjeposti za ispravan kršćanski život, a potom i pogubnost poroka suprotnih krjeposti. Slično postupa u *Instituciji*, u kojoj je taj temeljni postupak popraćen svetačkim primjerima koji bi trebali potaknuti čitatelje na gajenje krjeposti i izbjegavanje poroka. No nije dovoljno stupiti na put svetosti, nego na tom putu treba i rasti, a rast u svetosti nije drugo doli rast u krjeposnu životu, naime u činjenju dobrih djela. Na tragu duhovnosti *devotio moderna*, kojoj je pripadao, za Marulića je nasljedovanje Krista najizvršniji i najsigurniji put kojim se stiže u život vječni, a to je cilj ljudskoga života.⁵ Budući da

dogodilo, takva je bila volja Božja, *blagoslovljeno ime Jahvino*. On ih je dao, on ih je uzeo kada mu se svidjelo. Svi koji trpimo, grijesima smo zaslužili. Božje milosrđe bolje sa nama postupa nego što zavrđujemo. Za svaku stvar odajem zahvalnost Višnjemu siguran da nam sve nesreće šalje za naše dobro, da bi se kažnjeni popravili, a popravljeni postali dostojni onog vječnog zdravlja i blaženstva koji su nam pripremljeni od nastanka svijeta. (...) Zato se ja ne žalim na sreću, nego zahvaljujem Bogu, a ako je ovo malo neka na mene dođu sve nevolje koje postoje na svijetu, samo da se nikada ne lišim milosti Isusa Krista, Spasitelja našega.” Mar-ko Marulić, Sedam pisama, II., *Colloquia Maruliana* 1 (1992.), 39.

⁵ Njegovu pripadnost duhovnosti, odnosno pokretu, *devotio moderna* svjedoči činjenica da je 1500. godine na hrvatski, s iznenađujućom vjernošću izvorniku, preveo knjigu *De imitatione Christi*, najvažnije i najglasovitije djelo duhovnog pokreta

je Isus Krist izvor, uzor i ogledalo krjeposti, nasljedovanje njega najbolji je i najsigurniji put rasta u svetosti: „I, onaj će tek ne samo gaziti poroke nego i napredovati u kreposti tko svakodnevno bude razmišljao o djelima Krista Gospodina i tko se, hodeći njegovim stopama, bude trudio da mu se što više približi. Dao sam vam – reče on – primjer da i vi činite kako sam ja činio.”⁶ To Maruliću uistinu znači sljedeće: „I pouku i primjer za sve kreposti i svaku svetost imamo od Spasitelja našega i Gospodina, pa ih možemo od njega i sigurnije potražiti i u njega ugodnije negoli drugdje razmotriti. Naime, kako je Krist istina, ne griješi, kako je dobrota, ne vara, kako je mudrost, sve zna, kako je moć Božja, može sve, kako je, napokon, spasenje svoga naroda, sve što je učinio i sve što je rekao, odnosi se na spas sviju.”⁷ Premda je sve što je Krist rekao i učinio nama spasonosno, ipak se među svim otajstvima Isusa Krista ističe otajstvo njegove muke i smrti. Evo Marulićeva savjeta, koji je i danas dobrodošao svima koji žele rasti na putu svetosti: „Da bi sačuvao krotkost duha i neporočnost života te postojanost u podnošenju svake teškoće što je uzrokuju nedaće, za kršćanina – smatram – nema ništa korisnije nego svakodnevno razmišljati o patnjama Spasitelja našega i Gospodina Krista što ih je podnio za nas, i o njegovoj smrti na križu.”⁸

No opasnost za duhovni život, kako za Marulića tako i za današnjega vjeroučitelja, jest stvoriti Kristov lik prema vlastitim potrebama, to jest lik koji odražava ideale, čežnje i težnje jedne epohe ili jednoga naraštaja. Nekad to može biti Isus kao osporavatelj ili kao revolucionar, ili kao blag i nježan lik romantizma i romantičnih duša, ili Krist kao vojskovođa i bojovnik nekih vidova monaške duhovnosti itd. Na takvim likovima, uči nas Marulić, ne može se graditi autentična kršćanska duhovnost. Da se to ne bi dogodilo, nužno je upoznati i susresti se s likom povijesnoga Isusa koji je ujedno i Krist vjere. Taj nam lik približavaju i predstavljaju sveti spisi te kršćanska Tradicija. Stoga, savjetuje Marulić, nužno je svakodnevno razmatrati *Sveto pismo* jer sadrži istinsku mudrost potrebnu

devotio moderna. Potom je i sam, 1507., napisao djelo pod istim naslovom, koje je, nažalost, zagubljeno.

⁶ Marko Marulić, *Evangelistar I* (preveo, komentirao i latinski tekst priredio Branimir Glavičić), Književni krug, Split, 1985., (III,24), 322.

⁷ *Isto*, str. 329.

⁸ Marko Marulić, *O Kristovoj poniznosti i slavi* (preveo, komentirao i latinski tekst priredio Branimir Glavičić), Književni krug, Split, 1989., 57.

čovjeku za sigurno kročenje ovim životom. Svakodnevno razmatranje *Pisma* u skladu s Tradicijom pomoći će vjerniku da otkrije autentično lice Isusa Krista jer Krist, Božja mudrost i Božja snaga, sobom ispunja sva *Pisma* te postaje hrana koja nasičuje i ispunja radošću onoga koji ga susretne na svetim stranicama: „Ako tko ne uloži trud u čitanje Pisama, ne će se nipošto moći nasititi poukama pravednosti. No kao što je žednima slatko piti, tako onima koji žele učiti božansku nauku miriše čitanje (...) U njima [tj. *Pismima*, nap. M. P.] ćeš naći Boga Oca od koga je sve stvoreno, u njima Sina po kome je sve stvoreno, u njima Duha Svetoga u kojem je sve stvoreno.”⁹

Marulićev pristup *Bibliji* očito je na tragu monaške duhovnosti, to jest na tragu *lectio divina*; riječ je o čitanju koje se pretvara u molitvu kojom *Biblija* prestaje biti objekt studija i znanstvenoga proučavanja te postaje ono što doista i jest: riječ Boga živoga, svakodnevna hrana za duhovni život. S obzirom na čitanje ili razmatranje *Pisma* Marulić poručuje današnjim vjeroučiteljima: svakodnevno se bavi čitanjem riječi Božje, ali ne načinom ispitivanja i proučavanja, nego dopusti da riječ Božja tebe pronikne, da te ispunji, da padne u tvoje srce kao na plodno tlo; u njoj se ogledaj, u njoj bolje upoznaj i spoznaj sebe samoga te u njoj pronađi hranu za svoj duhovni život.

3. SALONA KAO ŠKOLA

Vjeroučitelji nisu samo učitelji, odgojitelji i svjedoci vjere. Oni bi trebali biti i čuvari baštine. I u tom vidu vjeroučiteljskoga zvanja i poslanja Marulić može biti od velike koristi. Njegova najvažnija djela jesu zbirke skupljene kršćanske baštine: *Evandelistar* baštine kršćanskoga nauka, a *Institucija* kršćanske svetosti po primjerima svetaca. Marul je također, kako se čini, na hrvatskom napisao mnogobrojne životopise svetaca, najvjerojatnije za svoju sestru Biru, benediktinsku redovnicu. U odnosu prema baštini tu se Marul nije zaustavio. U suglasju sa zanimanjem koje su renesansa i humanizam pobudili prema klasičnoj grčko-rimskoj kulturi, Marulić je nabavio brojna djela grčko-rimskih klasika te

⁹ Marko Marulić, *Evandelistar I* (preveo, komentirao i latinski tekst priredio Branimir Glavičić), Književni krug, Split, 1985., (I,24), 133. Cijelo poglavlje nosi naslov *O revnosti u čitanju*.

po uzoru na neka od njih, posebno na jedno djelo Valerija Maksima, sastavit će i neka svoja djela. Ljubav prema starini i baštini potaknut će da na ruševinama starodrevne Salone potraži ostatke staroga svijeta čije su relikvije svjedočile o velikoj i slavnoj prošlosti. Na zamolbu prijatelja Dmine Papalića Marulić će protumačiti natpise na mnogim salonitanskim spomenicima, uza svoj prigodni komentar (usp. Marulov spis *In epigrammata priscorum commentarius*). U tom spisu komentaru Marulić će, uz komentare solinskih spomenika, donijeti i opis dijela Dioklecijanove palače. Taj bi se dio slobodno mogao nazvati prvim turističkim vodičem Splita.

Marulićevo tumačenje salonitanske baštine otkriva iznimnu Marulićevu erudiciju, to jest poznavanje grčko-rimske kulture, ključnih osoba, povijesnih događaja itd. No u svemu je tome Marulićev pristup kršćanski, on toj baštini pristupa s kršćanskoga gledišta te je ujedno i procjenjuje i vrjednuje u suglasju s mjerilima koje mu nudi kršćanski pogled na svijet. Na početku spisa, obraćajući se prijatelju Dmini Papaliću, Marulić ga usmjerava prema Gospodinu Bogu – vječnomu životu: „Želio bih da ti, dok čitaš, obratiš pozornost na to koliko su oni ljudi iz prošlosti koji su štovali isprazne idole, a ne istinskog Boga, cijenili vrlinu, bilo tijela bilo duše (...) Naravno da ništa ne može čvrsto biti što se slavi samo pohvalom ljudskog mišljenja, a da ne bi bilo odobreno i božanskim sudom. Mi koji stoga tražimo samo slavu koja je do Boga (naime, jedina je trajna i vječna), rekli bismo s Apostolom: ‘Onaj koji se hvali, neka se u Gospodinu hvali’ (2 Kor 10,17). Nije, naime, onaj koji sebe hvali prokušán, već kojeg Bog pohvali.”¹⁰

Na tragu Marula, čuvara baštine, i današnji bi vjeroučitelji trebali biti čuvari i promicatelji kršćanske i hrvatske baštine, trajno se trudeći sve vrjednovati mjerilima koje nudi kršćanski pogled na svijet. To bi uistinu moglo značiti zauzimanje u obilježavanju povijesnih događaja važnih za koje mjesto ili župu u kojoj pojedini vjeroučitelj djeluje ili sjećanje na zaslužne pojedince iz prošlosti, a posebno sjećanje na velikane kršćanskoga života, zapravo spomen na kršćanske svetce i svetece, blaženike i blaženice. To će biti moguće jedino iz razvijene svijesti da smo svi

¹⁰ Usp. Dino Demicheli, *Marko Marulić i epigrafska zbirka Dmine Papalića*, Arheološki muzej u Splitu – Javna ustanova u kulturi Zvonimir, Split – Solin, 2023., 76-77.

baštinici neizmjereno bogate prošlosti koju kršćanstvo nosi u sebi, prošlosti koja nas obvezuje, ne samo da je upoznamo nego da je njegujemo i drugima predamo

4. A NAJVAŽNIJA JE...

Na prvu bismo odgovorili: *ljubav*, misleći da je to nauk sv. Pavla (usp. 1 Kor 13,13); to dakako slijedi i Marulić. I ne bismo bili daleko od istine. Naime, svoje najvažnije djelo, *Evandelistar*, Marulić je podijelio u sedam knjiga: prvu je posvetio krjeposti vjere, sljedeće dvije krjeposti nade, a ostale krjeposti ljubavi. U središtu *Evandelistara*, kako konceptijski tako i stvarno, nalazi se četvrta knjiga koja se otvara govorom o ljubavi prema Bogu, potom prema bližnjima te prema neprijateljima. Ipak sv. Pavao nije rekao da je ljubav najvažnija, nego najveća (usp. 1 Kor 13,13), a najveća je jer jedina ostaje i u vječnosti. Pavlu, dakako i Maruliću, duhovni život počinje darom vjere te je stoga vjera u duhovnom životu najvažnija.

Maruliću je jasno da je „prvi korak k blaženstvu u koje se valja uzdati – vjera. Vjerujemo Bogu, vjerujemo Sinu Božjemu i prihvatimo sa suglasnošću i vjerovanjem bez dvojbe sve o čemu su nam god Božji ljudi, poučeni Duhom Svetim, ostavili svjedočanstvo o onom što mi nismo vidjeli; to stoga da bismo, udarivši temelj pravoj vjeri, mogli na njemu izgraditi ostale kreposti kojima se stječe blažen život”.¹¹ Maruliću je vjera čin pouzdanja u Boga koji ne može prevariti niti prevaren biti. U nastavku govora o vjeri to postaje još očitije: „Koji imaju vjeru u Boga, ti ne vjeruju umnim pronalascima ni oštroumnim zaključcima ljudske dovitljivosti, nego čvrsto prijanjaju samo uz istinu što ju je Bog objavio – stavljajući uvijek ljudsku nauku iza Božje”.¹² Marulić poznaje razliku između „vjerovati Bogu” te „vjerovati u Boga”. Prvo je čin pouzdanja i povjerenja u Boga i njegovu istinu, a drugo uključuje i djelovanje koje vjera zahtijeva. „Ipak”, zaključuje Marulić, „prije vjerujemo, a potom se dajemo na posao. Jedno bez drugoga ništa ne koristi za spasenje”.¹³

¹¹ Marko Marulić, *Evandelistar I* (preveo, komentirao i latinski tekst priredio Branimir Glavičić), Književni krug, Split, 1985., (I,1), 55.

¹² *Isto*, str. 56.

¹³ *Isto*. U trećem poglavlju prve knjige *Evandelistara (O vjeri bez djela)* Marulić piše da vjeru trebaju upotpuniti djela pravednosti, jer „čemu vjerujemo Evandelju ako

Biti čovjek vjere, biti vjernik, i biti čovjek Crkve Maruliću su istoznačni izrazi. U vrijeme kad su mnogi njegovi suvremenici, posebno humanisti, gubili povjerenje u Crkvu zbog sablazni koju su pružali njezini prvaci, Marulić znade jako dobro razlikovati božanski od ljudskog elementa u Crkvi. I on piše oštre kritike na račun crkvenih velikodostojnika koji izdaju vlastito poslanje, ali mu vjera kaže da je Crkva utemeljena na vjeri¹⁴ te da biti izvan Crkve znači dovesti u pitanje svoje vječno spasenje: „Vjerom, koja nam je po Bogu objavljena, sagrađena [je] Crkva na najčvršćoj stijeni – Kristu, sinu Božjemu, Gospodinu našem. Ako smo vjerni toj svetoj Crkvi Božjoj čija je glava Krist, onda smo udovi tijela Kristova. Tko pak ne vjeruje Crkvi i ne podvrgava se njezinoj vlasti, taj je uklonjen iz nje i izbačen te se računa među mrtve, osim ako se kojim slučajem ne pokaje za svoju zabludu i putem vjere ponovno ne združi s Crkvom te bude vršio njezine zapovijesti”.¹⁵

Zbog slabosti svojih članova, osobito onih koji je predvode, Crkva će uvijek biti izvor sablazni i kamen spoticanja za mnoge. No važno je, poručuje Marulić današnjim vjeroučiteljima, ne tražiti neku „duhovnu” ili „izvornu” Crkvu, koja uostalom i ne postoji, nego se truditi ovj današnjoj Crkvi, božanskoj i ljudskoj, svetoj i grješnoj, pružiti vlastiti udio svetosti i dobrote. U kriznim vremenima velika je kušnja i izazov, posebno za one koji uistinu ljube Crkvu, ostati miran i pun pouzdanja u Gospodina – glavu Crkve – koji usprkos ljudskoj grješnosti tajanstvenim putovima vodi svoju Crkvu naprijed prema *eshatonu*. Ljubav prema Crkvi mnoge sili da se ne mire s postojećim sablaznima i zlima te požele djelovati, mijenjati, kritizirati, rušiti, ne shvaćajući da je najbolji odgovor koji zahtijeva istinska ljubav prema Crkvi vlastito posvećenje, to jest vlastita svetost. Vjerujem da bi se Marulićeva poruka suvremenim vjeroučiteljima mogla sažeti u nekoliko sljedećih misli: velika je milost i odgovornost sudjelovati u poslanju koje je Gospodin povjerio svojoj

po njemu ne živimo” (*Ev.* I, str. 63). Ante Mateljan, u svojim tezama za identitet katoličkog vjeroučitelja, također ističe dimenziju vjere. Usp. A. Mateljan, Identitet katoličkog vjeroučitelja. Temelj kompetencije i osnova suradnje, *Kateheza*, 25 (2003.) 2, 95.

¹⁴ To je naslov šestog poglavlja prve knjige *Evangelistara* (*O Crkvi koja je utemeljena na vjeri*).

¹⁵ Marko Marulić, *Evangelistar I* (preveo, komentirao i latinski tekst priredio Branimir Glavičić), Književni krug, Split, 1985., (I,6), str. 72.

Crkvi, biti čovjek ili žena Crkve uključuje i konkretnu ljubav prema Crkvi koja će, ukoliko je i ljudska, trajno biti nesavršena i grješna; uza sve ljudske nesavršenosti ipak je Crkva „lađa koja nas vodi u luku spase-nja”; u naviještanju radosne vijesti ne slijedite ljudska mišljenja, ma kako se uvjerljivima činila, nego se oslanjajte na Tradiciju Katoličke Crkve; ne propustite navijestiti i prikladno protumačiti ništa od nauka koji je Krist povjerio Crkvi, to jest ne padajte u napast da iz „poklada vjere” uzimate samo ono što je ugodno ušima vaših suvremenika; ljubiti Crkvu često znači i trpjeti za nju, a ponekad i od nje.

Zadnji savjet, ali ne manje vrijedan, koji bi Marul uputio suvremenim vjeroučiteljima vjerujem da bi se odnosio na Blaženu Djevicu Mariju. On sam bio je veliki Marijin štovatelj koji je svoje štovanje i ljubav prema Mariji izrazio u mnogobrojnim stihovima. Nema sumnje da je Marulić izniman marijanski pjesnik. Pjesme mu odsijevaju dubokom i nježnom ljubavlju i pobožnošću prema Majci Božjoj. Sadržajno su njegove pjesme Blaženoj Djevici Mariji uglavnom izraz pučke pobožnosti njegova vremena, a to znači da je prvom planu lik Marije, Majke boli, koja tuguje i žali nad sudbinom svoga Sina. Marulićeva Marija sudionica je Božjeg otkupiteljskog plana, ona po kojoj nam je došlo spasenje. Marijino majčinsko srce ne može ostati nijemo pred patnjama ljubljeno-ga Sina, ali i onih koje je Raspeti s križa u liku Ivana njoj povjerio. Majka boli, poručuje Marulić, jako dobro razumije boli svoje djece. Zato je dobro Mariji se uteći, Mariju štovati i ljubiti te Mariji se moliti.¹⁶

ZAKLJUČAK

U godini u kojoj se spominjemo 500. obljetnice smrti Marka Marulića, splitskoga pjesnika i humanista, jednog od velikih protagonista predtridentske katoličke obnove, oči hrvatske kulturne javnosti usmjerene su na život i djelo znamenitoga Splitsanina. S pravom, rekli bismo. Ne samo zato što je autor velikih spjevova i djela na latinskom i hrvatskom jeziku nego i zato što je svojim djelima obilježio cijele naraštaje kršćana diljem Europe i svijeta. Budući da su mu djela uglavnom reli-

¹⁶ O Blaženoj Djevici Mariji u životu i misli Marka Marulića vidi: Mladen Parlov, Marulić – mariolog i marijanski pjesnik, *Colloquia Maruliana*, 13 (2004.), 111-129.

gionoga nadahnuća te u službi obrane i promicanja katoličke vjere, Marulić mora biti veoma zanimljiv i vjeroučiteljima koji u današnjim društveno-povijesnim prilikama na svoj način čine ono što je on činio prije pola tisućljeća. Njegov svetački život u službi vjere te mnogi savjeti koje je kao kršćanski humanist, a ponajprije kao vjernik katolik, davao svojim suvremenicima mogu biti aktualni i izazovni u današnje vrijeme. Današnji vjeroučitelji mogli bi i trebali od Marulića naučiti ponajprije kako nikakve društvene, obiteljske ili osobne okolnosti ne mogu i ne smiju biti zaprjeka na putu posvećenja, to jest da upravo krizna vremena pozivaju i motiviraju kršćane da se još više posvete. Marulić smatra da se svetost sastoji u nasljedovanju Isusa Krista, izvora i uzora svake krjeposti. Prostor u kojem se živi svetost, poručuje Marulić, jest Crkva, božanska i ljudska, sveta i grješna. Ljubiti Crkvu, staviti se u službu vjere, kao što su to pozvani vjeroučitelji svih vremena, Maruliću znači ne samo podnositi sablazni koje dolaze od crkvenih ljudi nego se truditi doista živjeti vlastitu vjeru. Biti istinski vjernik Maruliću znači isto što i biti čovjek Crkve. Uza sve sablazni i zla koja su se događala u vrijeme u kojem je živio, a bilo ih je i previše, Marulić je znao biti vjeran Crkvi te ostati na putu svetosti. I tu se krije njegova najvažnija poruka svim suvremenim vjeroučiteljima.

CONTEMPORARY CATECHISTS IN LIGHT OF THE LIFE AND THOUGHT OF MARKO MARULIĆ

Abstract

Marko Marulić of Split (1450-1524), a Croatian poet and European humanist, was revered as a figure of holiness during his lifetime, a legacy that persisted into the later years of his life. He dedicated himself to defending and spreading the faith, believing it was the only true path to eternal life. It would not be an exaggeration to consider Marulić a catechist of his time, as he embodied the roles of teacher, educator, and witness to the faith. This is precisely what modern catechists are called to be. The author explores the character and responsibilities of contemporary catechists through the lens of Marulić's life and teachings. He argues that catechists today should prioritize their own spiritual growth

and sanctification, following Marulić's example. Alongside their personal journey toward holiness, it is essential for catechists to promote and preserve the cultural and spiritual heritage of their communities and faith. Marulić serves as an inspiring role model in this regard. Ultimately, the author emphasizes, drawing on Marulić's teachings, that the cornerstone of their mission is faith. Catechists must nurture their own faith, which should be lived out within the community of the Church, despite its challenges, while remaining ever close to the Blessed Virgin Mary.

Keywords: Marko Marulić, sanctification, holiness, Church, faith, heritage